

رازی بنیانگذار طب و پزشکی در جهان اسلام

۵ شهریور ۱۳۹۳ ساعت ۱۷:۳۷

بدون تردید رازی بنیانگذار واقعی طب و پزشکی در جهان اسلام و ایران است. اهمیت رازی در طب اولاً به سبب اطلاعات بسیار وسیع و کامل و علمی او در این فن است، ثانیاً در تالیفات متنوعی است که در این علم به مقصود و منظوره‌های مختلف طبّی انجام داده و ثالثاً در تجربه‌ها و تحقیقات جدید که منجر به یافتن داروهای تازه و معالجات تازه یا کشف معالجه بعضی از امراض مثل آبله شده است.

محمد بن زکریای رازی در تاریخ اول شعبان ۲۵۱ هجری قمری در شهر ری دیده به جهان گشود. در آغاز به شغل پدری-زرگری-اشتغال داشت ولی به تدریج در پی تکمیل این حرفه به کیمیاگری روی آورد و به تحصیلات و مطالعات ژرف خود در زمینه طبیعیات و طب و کیمیا و فلسفه ادامه داد و در اندک زمانی در کیمیا و پزشکی به اوج اشتها رسید. دقیقاً معلوم نیست که رازی پزشکی را از چه کسانی آموخته است، چنانچه سعید آرمی درباره وی می‌نویسد: برخی معتقدند که او از نوشته‌های هندی در طب و همچنین کتب پزشکان یونانی به ویژه بقراط و جالینوس، اطلاعات مقدماتی دانش پزشکی را فرا گرفت و گروهی بر این باورند که رازی، هنگام سفر به بغداد با داروساز بیمارستان مشهور معتضدی آن شهر آشنا شد و با کمک وی به داروسازی و پزشکی روی آورد و مطالعات خود را در این زمینه آغاز نمود.

رازی پس از مهارت در علم پزشکی به خدمت ابوصالح منصور بن اسحق سامانی حاکم ری در آمد و بزودی ریاست بیمارستان آن شهر را برعهده گرفت. اگر چه رازی به دعوت خلیفه سفرهایی به بغداد داشت اما غالب سالهای عمرش را در موطن خود به سر برد. رازی چندین بار به بیماری مبتلا شد و آخرین عارضه او بیماری آبشار چشمی (کاتاراکت) بود که به علت ناآگاهی پزشک معالج و تشریح کامل چشم، رازی به عمل رضا نمی‌دهد و در نتیجه پایان عمر رادر نابینایی گذراند. او در اواخر عمر، به یاری شاگردانش مطالعه می‌کرد و آثارش را تحریر می‌نمود و سرانجام در اثر شدت بیماری و در نهایت فقر و تنگ دستی در شعبان سال ۳۱۳ هجری قمری در ری وفات یافت.

آثار و تالیفات رازی

رازی دارای تالیفات بسیاری است. به گفته مورخان نامداری چون بیرونی، ابن ندیم، جرجی زیدان و ادوارد براون، رازی تنها راجع به فنون پزشکی حدود یکصد و سی تالیف اعم از رساله و یادداشت از خود به جای گذاشته است به نحوی که مهمترین آن‌ها عبارتند از:

الف- آثار طبّی (کتب و رسا ئل):

الحوای _ دایره المعارف پزشکی مشتمل بر کلیات بیماری ها و آموخته های تجربی.

الطب المنصوری _ راجع به بیماری ها و تشریح فیزیولوژی اعضای مختلف بدن.

فی التحفظ من النزله _ درباره عارضه زکام یا نزله.

من لا يحضره الطبيب مشهور به طب الفقراء.

طب الروحانی _ درباره واکنش تن و روان.

رسالات مربوط به پرهیز غذایی.

برء الساعه _ الجدری _ الفاخر _ الفصول _ المدخل _ دفع المضار الاغذیه.

کتاب آبله و سرخک در ۱۳ باب.

تفسیر بر تفسیر جالینوس و بقراط.

ب_ آثار فلسفی:

القوانین الطبيعه فی الحکمه الفلسفیه.

السيره الفلسفیه.

مقاله فی ما بعد الطبيعه.

العلم الالهی.

القول فی القدماء الخمسه.

القول فی الزمان و المكان.

القول فی النفس و العالم.

ج_ آثار اعتقادی (دینی):

النبوات.

حیل المتنبین.

د_ آثار مربوط به علم شیمی (کیمیا):

الاسرار فی الکیمیا.

خواص الشیاء.

فی ائقال الادویه المركبه.

صنعت کیمیا (تبدیل فلزات).

سر الاسرار.

مطالعات فلسفی رازی

رازی فلسفه را نزد ابوزید بلخی و ابوالعباس ایرانشهری فیلسوف و متفکر معروف و آزاداندیش قرن سوم که مبلغ عقاید حکمای قدیم ایران بود، آموخت. او بر خلاف معاصرین خود، مخالف فلسفه ارسطویی بود و نظریات فلسفی وی به خاطر تاثر از آثار افلاطون و مانویت، سخت مورد انتقاد فارابی و بیرونی قرار گرفت.

آثار بازمانده فلسفی رازی در عین حال که بسیار محدود است ولی همگی ارزشمند و قابل توجه همگان بوده است. او بنا بر رسم زمان همه آثارش را به عربی نوشت و تنها بخشی از آثار او را ناصر خسرو به فارسی ترجمه کرده و در کتاب «زادالمسافرین» خود آورده است. رازی به خاطر افکار فلسفی خاص خود که با جو آن روز سازگار نبود، آزار فراوان دید و رنج بسیار کشید.

رازی و علم طب

بدون تردید رازی بنیانگذار واقعی طب و پزشکی در جهان اسلام و ایران است. اهمیت رازی در طب اولاً به سبب اطلاعات بسیار وسیع و کامل و علمی او در این فن است، ثانیاً در تالیفات متنوعی است که در این علم به مقصود و منظورهای مختلف طبی انجام داده و ثالثاً در تجربه‌ها و تحقیقات جدید که منجر به یافتن داروهای تازه و معالجات تازه یا کشف معالجه بعضی از امراض مثل آبله شده است. او نخستین پزشکی بود که کتاب طب اطفال را در مورد شناخت بیماری‌های عفونی کودکان به تحریر درآورد و به همین دلیل دنیای غرب او را به لقب «پدر طب اطفال» ملقب ساخته است و اولین طبیبی بوده که شرح حال بیماران را به تفصیل و به طور جداگانه یادداشت می‌کرد و حتی بیماران را بر حسب نوع بیماری‌هایشان در محل مخصوصی بستری می‌کرد. رازی اولین پزشک پژوهشگری است که صفحاتی از تاریخ طب را به تشخیص افتراقی بین آبله و سرخک اختصاص داده است. او همچنین در آثار پزشکی خود صفحاتی را به اخلاق پزشکی اختصاص داده و به پزشک‌نماها حمله کرده است. کتاب «الحاوی» رازی پس از ترجمه به زبان لاتین به مدت پانصد سال در دانشگاه‌های اروپا تدریس می‌شد و مبنای اطلاعات پزشکی طبیبان دنیای غرب بود.

کتاب «طب منصور» وی در پزشکی به زبانهای اروپایی اعم از لاتین، فرانسه، ایتالیایی و آلمانی ترجمه شده است. درخشش رازی در پزشکی تا عصر ما نیز به قوت خود باقی است. جرج سارتن به خاطر کشف آبله و سرخک و الکل توسط رازی، عصر او را «عصر رازی» نامیده و او را در تاثیرات بر علوم شرق و غرب می‌ستاید.

رازی و چشم پزشکی

رازی در چشم پزشکی شهرتی ندارد ولی در این زمینه اطلاعات ارزنده‌ای در اختیار دنیای چشم پزشکی قرار داده است. بگفته پروفسور هوارد_ رئیس انستیتو تحقیقات تاریخ طب فرانسه_ رازی را برای نخستین بار تئوری دید visio را در دنیای پزشکی مطرح کرده است و نظریه او بر خلاف تئوری‌های مکتب یونان، بیشتر به نظریات امروزی فیزیولوژی چشم نزدیک است. رازی واکنش عدسی چشم را نسبت به نور تشریح کرده است و ضمادهای چشمی را تجویز نموده که ضماد نیز به نام او مشهور است. متأسفانه خود او نیز به بیماری آبشار چشم مبتلا شد و به دلیل عدم پذیرش عمل جراحی چشم، بینایی خود را از دست داد.

رازی و علم روانشناسی

رازی در زمینه روانشناسی یادداشت‌های زیادی از خود بر جای گذاشته است و شرح حال‌های مفصلی از بیماران مبتلا به افسردگی، غم‌زدگی، هیستری، مالیخولیا و عوارض عصبی صرع نگاشته و حتی روشهای روان‌درمانی را نیز تشریح کرده است. دکتر بوشن فرانسوی در کتاب تاریخ روانشناسی خود (۱۹۸۱) نوشته است: «دانش روانشناسی رازی، دنیای غرب را سیراب کرده است.»

تحقیقات رازی در علم کیمیا (شیمی)

رازی پس از تحصیلات مقدماتی و اشتغال به زرگری با استفاده از نبوغ سرشار خود به پژوهش در حوزه کیمیاگری می پردازد. او با استفاده از نبوغ سرشار خود به پژوهش در حوزه کیمیاگری پرداخت. او با استفاده از روش تقطیر به کشف الکل نائل آمد. رازی بی شک مبتکر شیمی نوین و داروسازی است. شاید بتوان گفت نظام جدید داروسازی نتیجه تجاربی است که رازی روی حیوانات انجام داده است. او در آزمایشات خود برای توزین اجسام مورد پژوهشش، از ترازوی حساس هیدروستاتیک استفاده می کرده است و در مبحث مسهل ها جیوه و املاح. آن از قبیل اسپاژیريست ها را مورد استفاده قرار می داده است. رازی در درمانها از مشتقات سرب یا آلبوم رازی Album Rasis بهره می گرفته است و برای تسکین درد، پماد ترکیبی منحصر به فردی نظیر پماد های مسکن فیلون یونانی را تجویز می کرده است.

تجارب و تحقیقات رازی در کیمیا به حدی علمی و دقیق است که باید او را سرآمد محققان شیمی در تمدن اسلامی دانست. از نتایج تجارب رازی در علم کیمیا، کشف جوهر گوگرد (زیت الزاج) و الکل (الکحول) است.

منبع: قدس

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۲۷۹۳۷/رازی-بنیانگذار-طب-پزشکی-ط-بنیانگذار-رازی>